

TÜRKMENISTANYŇ KANUNY

Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2012 ý., № 1, 38-nji madda)

(Türkmenistanyň 18.12.2013 ý. № 461-IV, 16.08.2014 ý. № 113-V we 18.08.2015 ý. № 280-V, 25.11.2017, №660-V Kanunlary esasynda, 2018ý., №2, 43-nji madda girizilen üýtgetmeler bilen)

Şu Kanun Türkmenistanda döwlet pensiýa ätiýaçlandyryş ulgamyny döretmegiň we onuň hereket etmeginiň hukuk, ykdysady we guramaçylyk esaslaryny kesgitleýär.

1-nji bap. UMUMY DÜZGÜNLER

1-nji madda. Esasy düşüňjeler

1. Şu Kanunda aşakdaky esasy düşüňjeler ulanylýar:

1) **döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy** – raýatlar pensiýa ýaşyna ýetende, maýyplyga uçran, ekleýjisini ýitiren halatlarynda olaryň durmuş goraglylygynyň üpjün edilmegine gönükdirilen hukuk, ykdysady we guramaçylyk çäreleriniň ulgamy;

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny, 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

2) **özbaşdak iş bilen meşgullanýanlar** - işgärleri hemişelik esasynda hakyna tutmaýan, özbaşdak, bir ýa-da birnäçe işewür hyzmatdaşlar bilen girdeji getirýän iş bilen meşgullanýan şahslar. Şu ýagdaýda ähli işewür hyzmatdaşlar özbaşdak iş bilen meşgullanýan şahslar bolup durýarlar. İşewür hyzmatdaşlar bir maşgalanyň ýa-da bir öý hojalygynyň agzalary bolup ýa-da bolman bilerler;

3) **pensiýa gatançlary** - hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy, hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasy we meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy tölenilýän gatançlar;

4) **Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujeti** - Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň wezipelerini we borçlaryny maliýe taýdan üpjün etmeklige niýetlenen pul serişdelerini emele getirmegiň we harç etmegiň görnüşi.

2. Şu Kanundaky başga düşüňjeler Türkmenistanyň raýat we beýleki kanunçylygynda, şeýle hem şu Kanunyň degişli maddalarynda kesgitlenilen manylarda ulanylýar.

2-nji madda. Türkmenistanyň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda kanunçylygy

1. Türkmenistanyň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiyasyna esaslanýar hem-de şu Kanundan we döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasyň meselelerini düzgünleşdirýän Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybarat.

2. Eger-de Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kanundakydan başga kadalar bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar.

2-nji bab. DÖWLET PENSIÝA ÄTIÝAÇLANDYRMASY BOÝUNÇA HUKUK GATNAŞYKLARYNA GATNAŞYJYLAR

3-nji madda. Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasyň görnüşleri

Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy, hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasy, şeýle hem, fiziki şahsyň Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy bilen meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda baglaşylan şertnamasyny esasynda, meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy öz içine alýar:

1) hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy – şu Kanuna laýyklykda ätiýaçlandyrylanlar tarapyndan Türkmenistanyň Pensiýa gaznasyna hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça tölenilen pensiýa gatançlarynyň hasabyna ätiýaçlandyrylan halat ýüze çykanda ätiýaçlandyrylan şahslaryň pensiýa üpjünçiligine gönükdirilen, döwletiň hukuk, ykdysady we guramaçylyk çäreleriniň ulgamy;

2) hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasy – şu Kanuna laýyklykda ätiýaçlandyrylanlar tarapyndan Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetine hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça we hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça tölenilen pensiýa gatançlarynyň hasabyna ätiýaçlandyrylan halat ýüze çykanda - gulluk ýyllary ýa-da zähmetiň aýratyn (zyýanly, aýratyn agyr) şertleri bolan iş üçin pensiýa ýaşyna ýetende, ätiýaçlandyrylan şahslaryň pensiýa üpjünçiligine gönükdirilen, döwletiň hukuk, ykdysady we guramaçylyk çäreleriniň ulgamy;

3) meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy – meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy şertnamasyny boýunça ätiýaçlandyrylan şahslar tarapyndan tölenilýän pensiýa gatançlarynyň hasabyna olary goşmaça pensiýa bilen üpjün etmäge gönükdirilen, döwletiň hukuk, ykdysady we guramaçylyk çäreleriniň ulgamy.

4-nji madda. Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasyň subýektleri

Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça ygtyýarlyk berlen döwlet edaralary, ätiýaçlandyryjy, ätiýaçlandyrylan we ätiýaçlandyrylan şahs döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasyň subýektleri bolup durýarlar.

5-nji madda. Ätiýaçlandyryjy

Ätiýaçlandyrylan şahslaryň öňünde Türkmenistanyň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda kanunçylygynda göz öňünde tutulan borçnamalary ýerine ýetirýän Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy we onuň ýerli edaralary döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy ulgamynda ätiýaçlandyryjy bolup durýarlar.

6- nji madda. Ätiýaçlandyryýan

1. Şu aşakdakylar hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça ätiýaçlandyryýanlar bolup durýarlar:

1) Türkmenistanda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda döredilen ýuridik şahslar, şol sanda Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ygtyýarlyk berlen döwlet edarasy, şeýle hem Türkmenistanda hasaba alnan daşary ýurt döwletleriniň ýuridik şahslarynyň wekilhanalary we şahamçalary;

2) daşary ýurt döwletleriniň Türkmenistanda ýerleşýän diplomatik wekilhanalary, konsullyk edaralary, halkara guramalarynyň wekilhanalary – eger-de Türkmenistanyň raýatlary, Türkmenistanda hemişelik ýaşayan daşary ýurt raýatlary we raýatlygy bolmadyk adamlar olarda işleýän bolsalar;

3) ýuridik şahsy döretmezden telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslar-hususy telekeçiler, hünärmenlik hyzmatlaryny etmek boýunça işi amala aşyryýan fiziki şahslar.

Hünärmenlik hyzmatlary Türkmenistanyň salgyt kanunçylygynda bellenilen garaşsyz hünärmenlik işleriniň görnüşlerini öz içine alýar;

4) hakyna tutma zähmeti ýa-da öý işgärleriniň zähmetini ulanýan iş berijiler-fiziki şahslar, şeýle hem daýhan birleşikler bilen içki hojalyk kärende şertnamasy esasynda oba hojalyk önümlerini öndürýän şahslar, (mundan beýläk–kärendeçiler), şol sanda oba hojalyk önümleri öndürilende hakyna tutma zähmeti ulanýanlar;

5) özbaşdak iş bilen meşgullanýan, girdejisi bolan şahslar.

2. Hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça şu aşakdaky görkezilen ätiýaçlandyryýanlar şol bir wagtyň özünde hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça ätiýaçlandyryýanlar bolup durýarlar:

1) Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň, beýleki goşunlaryň edaralary, harby edaralary we içeri işler edaralary;

2) öz garamagynda döwlet we (ýa-da) raýat awiasiyasynyň bölümleri bolan ýuridik şahslar;

3) zähmetiň aýratyn (zyýanly, aýratyn agyr) şertli iş ýerleri bolan ýuridik şahslar.

3. Aýratyn döwürlerde şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 7-10-njy bentlerinde görkezilen şahslar üçin Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy ätiýaçlandyryýan bolup durýar.

4. Maýyplygy bolan adam jemgyýetçilik guramalarynda, olaryň kärhanalarynda we edaralarynda işleýän şahslar üçin, muňa maýyplyk boýunça pensiýany (döwlet kömek puluny) alýanlar degişli däldir, Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ygtyýarlyk berlen döwlet edarasy ätiýaçlandyryýan bolup durýar.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

7-nji madda. Ätiýaçlandyrylan şahslar

1. Şu madda laýyklykda, Türkmenistanyň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy bilen gurşalyp alnan raýatlary, Türkmenistanda hemişelik ýaşayan daşary ýurt raýatlary we raýatlygy bolmadyk adamlar ätiýaçlandyrylan şahslar bolup durýarlar.

2. Şu aşakdakylar hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasynda degişlidir:

1) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda döredilen kärhanalarda, guramalarda we edaralarda, Türkmenistanda bellige alnan daşary ýurt döwletleriniň ýuridik şahslarynyň wekilhanalarynda we şahamçalarynda işleýän (gulluk edýän) şahslar;

2) Türkmenistanda ýerleşýän daşary ýurt döwletleriniň diplomatik wekilhanalarynda we konsullyk edaralarynda, halkara guramalarynyň wekilhanalarynda işleýän Türkmenistanyň raýatlary, Türkmenistanda hemişelik ýaşayan daşary ýurt raýatlary we raýatlygy bolmadyk adamlar;

3) ýuridik şahsy dötmezden, telekeçilik işini amala aşyrýan fiziki şahslar – hususy telekeçiler we olarda işleýän şahslar, hünärmenlik hyzmatlaryny etmek boýunça işi amala aşyrýan fiziki şahslar;

4) kärendeçiler we olar bilen zähmet gatnaşyklaryna giren şahslar;

5) özbaşdak iş bilen meşgullanýan, girdejisi bolan şahslar;

6) hakyna tutma zähmeti ýa-da öý işgärleriniň zähmetini ulanýan iş berijilerde-fiziki şahslarda işleýän şahslar;

7) çagyryş boýunça harby gullugy geçýän, şeýle hem ýokary harby okuw mekdeplerinde okaýan şahslar;

8) I topar **maýyplygy bolan adama** ýa-da **18 ýaş çenli maýyplygy bolan** çaga seredýän, işlemeýän adamlar (6 ýyldan köp bolmadyk döwürde);

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

9) Türkmenistanyň daşary ýurtdaky diplomatik wekilhanasynyň, konsullyk edarasynyň, Türkmenistanyň halkara guramasynyň ýanyndaky wekilhanasynyň işgäriniň we oňa deňleşdirilen adamyň aýaly (adamsy) (onuň bilen ýaşayan, işsiz bolan - 4 ýyldan köp bolmadyk döwürde);

10) çaga seretmek boýunça rugsatda bolýan şahslar (6 ýyldan köp bolmadyk döwürde).

3. Şu maddanyň ikinji böleginiň 7-10-njy bentlerinde görkezilen esaslar boýunça bir şahs üçin pensiýa ätiýaçlandyрма döwrüniň umumy dowamlylygy 10 ýyldan köp bolmaly däldir.

4. Şu aşakda görkezilen şahslar bir wagtyň özünde hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasyna we hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasyna degişlidir:

1) Türkmenistanyň Ýaragly Güýçleriniň, beýleki goşunlarynyň we harby edaralarynyň harby gullukçylary;

2) içeri işler edaralarynyň hatarçylar, seržantlar we ofiserler düzüminiň işgärleri;

3) döwlet we raýat awiasiyasynyň uçuş we uçuş-synag düzüminiň işgärleri, paraşyutçylary, uçarüsti dolandyryjylary we uçarbeletleri;

4) doly iş gününüň dowamynda zähmetiň aýratyn (zyýanly, aýratyn agyr) şertleri bolan işlerde işleýän şahslar.

5. Şu maddanyň ikinji böleginiň 3-6-njy bentlerinde görkezilen şahslar, olara şu aşakdakylar bellenilen –halatynda hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasyna gatnaşmagyny bes edýärler:

1) ýaşy boýunça pensiýa;

2) maýyplyk boýunça pensiýa ýa-da döwlet kömek puly, eger-de olar möhletsiz **maýyplygy bolan adam** diýlip ykrar edilen bolsalar.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

6. Şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen şahslar meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça hem ätiýaçlandyrylyp bilerler.

8-nji madda. Ätiýaçlandyрма töwekgelçiligi we ätiýaçlandyрма halaty

1. Ätiýaçlandyрма halatynyň ýüze çykmagy bilen ätiýaçlandyrylan şahsyň zähmet hakyny ýa-da girdejileriniň beýleki çeşmelerini ýitirmegi şu Kanunyň maksatlary üçin ätiýaçlandyрма töwekgelçiligi bolup durýar.

2. Türkmenistanyň kanunçylygy bilen bellenilen pensiýa ýaşyna ýetilmegi, Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen ýagdaýlarda **maýyplygy bolan adam** diýlip ykrar edilmegi, eklejiniň ýitirilmegi, şu Kanunyň maksatlary üçin ätiýaçlandyrylan halat hasap edilýär.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

9-njy madda. Ätiýaçlandyryýanlary hasaba almak we hasapdan aýyrmak

1. Ätiýaçlandyryýanlar pensiýa gatançlaryny töleýjiler hökmünde olaryň ýerleşýän ýeri boýunça Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň edarasyn-da hasaba alynmaga degişlidir.

2. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy pensiýa gatançlaryny töleýjileriň-ätiýaçlandyryýanlaryň döwlet sanawyny ýöredýär we bu sanawy saklaýjy bolup durýar.

3. Ätiýaçlandyryýanlary hasaba almak we olary hasapdan aýyrmak Türkmenistanyň Ykdysadyýet we ösüş ministrligi we Türkmenistanyň Baş döwlet salgyt gullugy bilen ylalaşyp Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrliginiň tassyklan tertibine laýyklykda amala aşyrylýar.

10-njy madda. Banklaryň Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edaralaryna maglumat bermek bilen baglanyşykly borjy

Türkmenistanyň çäginde ýerleşýän banklar şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginde görkezilen ýuridik we fiziki şahslara hasaplaşyk hasabyny açandyklary ýa-da ýapandyklary barada, şeýle hasabyň açylan ýa-da ýapylan gününüň ertesi gününden gijä galman Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň bankyň ýerleşýän ýerindäki edarasyna habar bermäge borçludylar.

3-nji bab. DÖWLET PENSIÝA ÄTIÝAÇLANDYRMASY BABATDA DÖWLET DOLANDYRYŞY

11-nji madda. Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda döwlet dolandyryşyny amala aşyryýan edaralar

1. Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda döwlet dolandyryşyny Türkmenistanyň Ministrler Kabineti we döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça

ygtyýarlyk berlen döwlet edaralary amala aşyrýar.

2. Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi, Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrliginiň ýanyndaky Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy (mundan beýläk - Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy) we olaryň ýerli edaralary döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça ygtyýarlyk berlen döwlet edaralary bolup durýarlar.

3. Şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen ygtyýarlyk berlen döwlet edaralary döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça hukuk gatnaşyklarynda Türkmenistanyň kanunçylygynda kesgitlenilen öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde hereket edýärler.

12-nji madda. Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda ygtyýarlyklary

Türkmenistanyň Ministrler Kabineti döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda:

- 1) döwlet syýasatynyň esasy ugurlaryny kesgitleýär;
- 2) döwlet maksatnamalaryny tassyklaýar we olaryň ýerine ýetirilişine gözegçilik edýär;
- 3) döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasyň meseleleri boýunça başga çözümleri kabul edýär.

13-nji madda. Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrliginiň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda ygtyýarlyklary

Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda:

- 1) döwlet syýasatynyň durmuşa geçirilişine gözegçiligi amala aşyrýar;
- 2) döwlet maksatnamalarynyň taslamalaryny işläp düzýär we olary tassykladmak üçin Türkmenistanyň Ministrler Kabinetine berýär;
- 3) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň işine gözegçilik edýär;
- 4) kadalaşdyryjy-hukuk namalarynyň taslamalaryny işläp düzmeklige gatnaşýar;
- 5) pensiýa gatançlarynyň möçberleri barada teklipleri taýýarlamaga gatnaşýar;
- 6) öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde başga wezipeleri amala aşyrýar.

14-nji madda. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda hukuklary, borçlary we jogapkärçiligi

Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda hukuklary, borçlary we jogapkärçiligi Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy hakyndaky Düzgünnamada kesgitlenilýär.

4-nji bap. DÖWLET PENSIÝA ÄTIÝAÇLANDYRMASYNYŇ SUBÝEKTLERINIŇ HUKUKLARY WE BORÇLARY

15-nji madda. Ätiýaçlandyryň döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda hukuklary we borçlary

1. Ätiýaçlandyryýanyň şulara hukugy bardyr:

1) ätiýaçlandyryjydan ätiýaçlandyran şahslarynyň peýdasyna tölenen pensiýa gatançlary baradaky maglumaty we pensiýa ätiýaçlandyrmasy barada başga maglumaty muzdsuz almaga;

2) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasyna döwlet pensiýa ätiýaçlandyрма ulgamyny kämilleşdirmek hakynda teklipleri bermäge;

3) şu Kanunyň 17-nji maddasyna laýyklykda pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnamalary baglaşmaga;

4) pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça kanuny bähbitleriň we hukuklaryň goralmagy üçin Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan tertipde ätiýaçlandyryja we kazyýete ýüz tutmaga.

2. Ätiýaçlandyryýan şu aşakdakylara borçludyr:

1) pensiýa gatançlaryny töleýji hökmünde Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň öz ýerleşýän ýerindäki edarasynada hökmany hasaba durmaga;

2) pensiýa gatançlaryny Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetine öz wagtynda we doly möçberde tölemäge we şol bir wagtda ätiýaçlandyrylan şahslar we olaryň pensiýa gatançlarynyň möçberi barada atma-at maglumaty Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasyna bermäge, hasaplanylýan we tölenilen pensiýa gatançlarynyň hasabyny ýöretmäge;

3) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň öz ýerleşýän ýerindäki edarasyna ätiýaçlandyran şahslarynyň atly pensiýa hasabyny ýöretmek we pensiýa bellemek üçin zerur bolan resminamalary bermäge;

4) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň we beýleki ygtyýarlyk berlen döwlet edaralarynyň gözegçilik tertibinde ýüze çykaran, Türkmenistanyň pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda kanunçylygynyň bozulmalaryny bellenen möhletlerde aradan aýyrmaga, maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini öz wagtynda we doly möçberde tölemäge;

5) ätiýaçlandyrylan şahsyň ýüztutmasy boýunça tölenen pensiýa gatançlary baradaky oňa degişli maglumaty muzdsuz bermäge;

6) ýerleşýän ýeri boýunça Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň edarasyna şu aşakdakylary habar bermäge:

a) özüniň ýatyrylandygy (üýtgedilip gurulandygy) barada bellenen tertipde çözüdiň kabul edilendigi barada - çözüdiň kabul edilen gününden başlap üç iş gününüň dowamynda;

b) esaslandyryjy resminamalarynyň we hasaba alyş belgileriniň (rekvizitleriniň) üýtgedilendigi barada - üýtgetmeler girizilen gününden başlap baş iş gününüň dowamynda.

2¹. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 7-10-njy bentlerinde görkezilen şahslar üçin ätiýaçlandyryýan hökmünde ätiýaçlandyрма halaty ýüze çykan mahalynda Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi tarapyndan kesgitlenen tertipde pensiýa gatançlary barada ätiýaçlandyrylan şahslaryň atly hasabyna ýazgy etmäge borçludyr.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

3. Ätiýaçlandyryýanlar Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda başga hukuklary edinip we başga borçlary çekip bilerler.

16-njy madda. Ätiýaçlandyrylan şahslaryň hukuklary we borçlary

1. Ätiýaçlandyrylan şahslaryň şulara hukugy bardyr:

1) ätiýaçlandyryýandan pensiýa ätiýaçlandyrmasynda pensiýa gatançlarynyň hasaplanylşy we tölenilişi barada maglumat almaga;

2) ätiýaçlandyrylan halat ýüze çykanda pensiýa üpjünçiligine;

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

3) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda toplaýyş pensiýa usuly boýunça pensiýa toplamalaryny almaga;

4) özüniň pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça hukuklaryny goramak üçin Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan tertipde kazyýete ýüz tutmaga.

2. Ätiýaçlandyrylan şahslar şu aşakdakylara borçludyr:

1) şahsy maglumatlary üýtgän halatynda bu barada ätiýaçlandyryýana we (ýa-da) ätiýaçlandyryja habar bermäge;

2) ätiýaçlandyryjy bilen baglaşan pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnamada göz önünde tutulan şertleri berjaý etmäge.

17-nji madda. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnama

1. Hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnama şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 3-nji bendinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar (muňa ýuridik şahsy döretmezden telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslar-hususy telekeçiler girmeýär) we 5-nji bendinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar bilen Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň arasynda ýazmaça görnüşde baglaşylýar.

2. Meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnama fiziki şahs bilen Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň arasynda ýazmaça görnüşde baglaşylýar.

3. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy şu maddanyň birinji we ikinji böleklerinde göz önünde tutulan şertnamalary baglaşmazdan öň ätiýaçlandyryýan şahsy we ätiýaçlandyryýany pensiýa ätiýaçlandyrmasyň şertleri bilen tanyşdyrmaga borçludyr.

4. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnamalaryň görnüşi Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy tarapyndan bellenilýär.

18-nji madda. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnamanyň mazmuny

1. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnamada şu aşakdakylar görkezilýär:

1) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ady, onuň ýerleşýän ýeri (ýuridik salgysy), bank belgileri (rekvizitleri);

2) ätiýaçlandyryýanyň-fiziki şahsyň familiýasy, ady, atasynyň ady, pasportynyň

(ýa-da onuň ornuny tutýan resminamasynyň) maglumatlary, hemişelik ýaşayan ýeriniň salgysy;

- 3) pensiýa ätiýaçlandyrmasyň görnüşi;
 - 4) ätiýaçlandyrylan halat;
 - 5) ätiýaçlandyrylýan şahsyň iş ýeri (meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasy üçin);
 - 6) ätiýaçlandyrylýan şahsyň şertnamasynyň kodlaşdyrylan belgisi (atly pensiýa hasabynyň kodlaşdyrylan belgisi);
 - 7) pensiýa gatanjynyň möçberi, ony tölemegiň tertibi we möhleti;
 - 8) taraplaryň hukuklary, borçlary we jogapkärçiligi;
 - 9) şertnamanyň hereket edýän möhleti;
 - 10) şertnama üýtgetmeleri girizmegiň, şertnamany ýatyrmagyň tertibi.
2. Şertnamada Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda başga şertler hem göz önünde tutulyp bilner.

5-nji bab. PENSIÝA GATANÇLARYNY HASAPLAMAK ÜÇIN BINÝAT. PENSIÝA GATANÇLARYNY HASAPLAMAK WE TÖLEMEK

19-njy madda. Pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin binýat

1. Şular hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasyňa pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin binýat bolup durýar:

1) şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 1-nji, 2-nji bentlerinde görkezilen şahslar, şeýle hem 3-nji bendinde görkezilen hususy telekeçilerde işleýän şahslar üçin - işleri we hyzmatlary ýerine ýetirmek üçin zähmet şertnamalary we raýat-hukuk häsiýetli şertnamalar (hususy telekeçilere tölenilýän hak muňa degişli däldir), harby gullugy geçmek barada borçnama esasynda, awtorlyk we ygtyýarnama şertnamalary boýunça şahsy taraplara tölenilýän zähmet hem-de beýleki haklar (pul we önüm görnüşinde), şol sanda:

- peýdalanylmandyk rugsadynyň dolunan öwez puly;
- Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda işe ýerleşilýän döwür üçin saklanyp galynýan ortaça zähmet haky;

2) şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 3-nji bendinde görkezilen ýuridik şahsy döretmezden telekeçilik işini amala aşyran fiziki şahslar-hususy telekeçiler (olarda işleýän şahslar muňa degişli däldir) we hünärmenlik hyzmatlaryny etmek boýunça işi amala aşyran fiziki şahslar, 4-nji bendinde görkezilen kärendeçiler bilen zähmet gatnaşyklaryna giren şahslar, 5-nji bendinde görkezilen özbaşdak iş bilen meşgullanýan, girdejisi bolan şahslar, 6-njy bendinde görkezilen hakyna tutma zähmeti ýa-da öý işgärleriniň zähmetini ulanýan iş berijilerde-fiziki şahslarda işleýän şahslar, şeýle hem aýratyn döwürlerde –7–10-njy bentlerinde görkezilen fiziki şahslar üçin–Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen in zähmet haky;

3) şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 4-nji bendinde görkezilen kärendeçiler üçin – arassa girdeji. Şonda pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy üçin

kabul edilýän arassa girdejiniň iň ýokary möçberi Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen iň pes zähmet hakynyň alty essesinden ýokary bolmaly däldir.

2. Hünär pensiýasyna hukuk berýän işlerde (gulluklarda) işleýän (gulluk edýän) şahslaryň zähmet haky, şol sanda peýdalanylmadyk rugsadynyň dolunan öwez puly hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasyna pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy üçin binýat bolup durýar.

3. Şu maddanyň birinji böleginiň 1-nji bendinde görkezilen tölegler meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasyna pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy üçin binýat bolup durýar.

4. Pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin binýada şu aşakdakylar goşulmaýar:

1) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda tölenilýän döwlet kömek puly;

2) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen ölçegleriň çäklerinde öwezini doluş tölegleri:

a) zähmet borçlaryny ýerine ýetirende işgäriň ömrüne we saglygyna ýetirilen zyýanyň (zeleliň) öweziniň dolunmagy;

b) ýaşayyş jaýlarynyň we jemagat hyzmatlarynyň, iýmitiň we azyk önümleriniň, ýangyjyň mugt berilmegi ýa-da degişli möçberde pul bilen öweziniň dolunmagy;

ç) önüm görnüşinde berlen maddy kömek ýa-da onuň degişli möçberde pul görnüşinde öweziniň dolunmagy;

d) okuw-türgenleşik işi we sport ýaryşlaryna gatnaşmak üçin türgenleriň hem-de bedenterbiýe-sport guramalarynyň işgärleriniň alýan iýmitiniň, sport esbaplarynyň, enjamlarynyň, sport hem-de dabaraly ýöriş üçin eginbaşlarynyň bahasynyň tölenilmegi;

e) Türkmenistanyň zähmet kanunçylygyna laýyklykda işden çykylanda berilýän kömek puly;

ä) gulluk saparlary boýunça çykdajylar, meýdan şertlerinde işlenendigi üçin hak, haçanda iş wahta usulynda amala aşyrylýan bolsa gündelik harjynyň ýerine berilýän tölegler, iş göçme we (ýa-da) gatnaw häsiyetli bolsa tarif stawkasyna (wezipe aýlyk hakyna) goşulýan goşmaça tölegiň möçberi;

f) başga ýere işe geçirilmegi, kabul edilmegi ýa-da iberilmegi bilen baglanyşykly çykdajylaryň öweziniň dolunmagy we beýleki öwezini doluş tölegleri;

g) tebigy betbagtçylyklaryň ýa-da başga adatdan daşary ýagdaýlaryň ýetiren maddy zyýanynyň ýa-da ömre we saglyga ýetirilen zyýanyň (zeleliň) öweziniň dolunmagy;

h) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýan ömri we saglygy hökmany (döwlet) ätiýaçlandyrmak boýunça ätiýaçlandyryş öwezini doluş töleginiň möçberi;

i) işgärleriň aýry-aýry toparlaryna Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda berilýän gatnaw boýunça ýeňillikleriň bahasy;

3) Türkmenistanyň döwlet sylaglary we hormatly atlary üçin zähmet hakyna goşmaça tölegler;

4) birwagtlaýyn pul sylaglary, baýraklar;

5) iş berijiler tarapyndan birwagtlaýyn berilýän maddy kömegiň möçberi;

6) aradan çykan işgäriň maşgala agzalaryna ýa-da işgäriň maşgala agzasynyň

(agzalarynyň) aradan çykmagy bilen baglanyşykly oňa tölenilýän tölegler;

7) işgärlere tölegsiz ýa-da belli bir bölegi tölegli berilýän we hemişelik şahsy peýdalanmagy üçin özünde galýan bir ülnüli lybaslaryň we eginbaşlaryň bahasy;

8) zähmet we (ýa-da) köpçülikleýin şertnamasynda göz önünde tutulmadyk hem-de zähmet üçin töleg bolup durmaýan höweslendiriş häsiýetli birwagtlaýyn tölegler (şol sanda önüm görnüşindäki).

5. Pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin binýat kesgitlenilende:

1) önüm görnüşindäki geçirilen tölegler olar tölenilen senesinde döwlet tarapyndan düzgünleşdirilýän nyrlardan ugur alnyp kesgitlenilen pul ekwiwalentinde hasaba alynýar, şeýle nyrlar bolmadyk halatynda – bazar bahalaryndan ugur alynýar;

2) ätiýaçlandyrylan şahsyň şol bir wagtda telekeçilik işinden, hünärmenlik hyzmatlaryny ýerine ýetirmekden, oba hojalyk önümünü öndürmekden goşmaça girdejileri bar bolsa, onda onuň girdejeriniň bir görnüşi şu bentde görkezilen girdejeriň yzygiderliligine laýyklykda hasaba alynmaga degişlidir. *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

20-nji madda. Pensiýa ätiýaçlandyrmasyna pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy üçin möçberler

1. Hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasyna pensiýa gatançlaryny hasaplamak we tölemek üçin şu aşakdaky möçberler bellenilýär:

1) şu Kanunyň 19-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-nji bendine laýyklykda pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin kesgitlenilen binýadyň **20** göterimi:

a) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda döredilen ýuridik şahslara (şol sanda daýhan birleşiklerine – wezipe sanawyna laýyklykda olarda işleýän şahslar babatda), Türkmenistanda hasaba alnan daşary ýurt ýuridik şahslarynyň wekilhanalaryna we şahamçalaryna - olarda işleýän her bir fiziki şahs üçin;

b) Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ygtyýarlyk berlen döwlet edarasy üçin – **maýyplygy bolan adamlaryň** jemgyýetçilik guramalarynda, olaryň kärhanalarynda we edaralarynda işleýän her bir fiziki şahs üçin, muňa maýyplyk boýunça döwlet kömek puluny (pensiýany) alýanlar degişli däldir;

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

ç) daşary ýurt döwletleriniň Türkmenistanda ýerleşýän diplomatik wekilhanalaryna, konsullyk edaralaryna we halkara guramalarynyň wekilhanalaryna - olarda işleýän Türkmenistanyň raýatларыnyň, Türkmenistanda hemişelik ýaşayan daşary ýurt raýatларыnyň we raýatlygy bolmadyk şahslaryň hataryndan bolan her bir fiziki şahs üçin;

d) ýuridik şahsy döretmezden hususy telekeçilere - olarda işleýän her bir fiziki şahs üçin;

2) ýuridik şahsy döretmezden telekeçilik işini amala aşyran fiziki şahslara-hususy telekeçilere, hünärmenlik hyzmatlaryny etmek boýunça işi amala aşyran

fiziki şahslara ätiýaçlandyrylan şahs hökmünde hasaba alnandan başlap – özleri üçin: *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

a) hasabat döwründe umumy girdejisiniň möçberi Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen in pes zähmet hakynyň otuz essesinden az möçberde bolanlara – hasabat döwrüniň her aýy üçin Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen in pes zähmet hakynyň **10** göteriminden az bolmadyk möçberde; *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

b) hasabat döwründe umumy girdejisiniň möçberi Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen in pes zähmet hakynyň otuz essesi we şondan köp, ýöne üç ýüz essesinden az möçberde bolanlara – hasabat döwri üçin şol döwürdäki umumy girdejisiniň 2 göteriminden az bolmadyk möçberde; *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

ç) hasabat döwründe umumy girdejisiniň möçberi Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen in pes zähmet hakynyň üç ýüz essesi we şondan köp möçberde bolanlara – hasabat döwri üçin Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen in pes zähmet hakynyň üç ýüz essesiniň 2 göteriminden az bolmadyk möçberde; *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

3) şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 4-nji bendinde görkezilen kärendeçilere – özleri üçin, hasabat döwri üçin arassa girdejisiniň **10** göteriminden az bolmadyk möçberde. Şonda pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy üçin kabul edilýän arassa girdejisiniň möçberi şu Kanunyň 19-njy maddasynyň birinji böleginiň 3-nji bendinde bellenen pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy üçin kabul edilýän arassa girdejiniň in yokary möçberinden yokary bolmaly däldir;

4) Türkmenistan boýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen in pes zähmet hakynyň **10** göterimi:

a) şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 4-nji bendinde görkezilen kärendeçilere - olar bilen zähmet gatnaşyklaryna giren her bir fiziki şahs üçin;

b) özbaşdak iş bilen meşgullanmaktan girdejisi bolan, Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy bilen pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda şertnamany baglaşan ätiýaçlandyrylan şahs hökmünde hasaba alnan şahslara hasabat döwründen başlap - özleri üçin; *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

ç) hakyna tutma zähmeti ýa-da öý işgärleriniň zähmetini ulanýan iş berijilere-fiziki şahslara - olarda işleýän her bir şahs üçin;

d) **Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy** üçin - şu Kanunyň 7-nji maddasynyň ikinji böleginiň 7-10-njy bentlerinde görkezilen şahslar üçin -aýratyn döwürlerde.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

2. Şu Kanunyň 6-njy maddasynyň ikinji böleginde görkezilen ätiýaçlandyrylanlara, şu Kanunyň 19-njy maddasynyň ikinji bölegine laýyklykda hasaplanylýan binýadyň 3,5 göterimi möçberinde hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasyna goşmaça pensiýa gatanjy bellenilýär.

3. Aýratyn halatlarda Türkmenistanyň Prezidentiniň namasy bilen, ätiýaçlandyryýanlaryň aýry-aýry toparlaryna, şu Kanun bilen bellenen möçberi boýunça hasaplanylýan pensiýa gatançlar bilen olaryň kemeldilen möçber boýunça hasaplanylýan möçberiniň aratapawudynyň öwezini dolmagyň çeşmelerini kesgitlemek bilen, pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin kemeldilen möçberler bellenenilip bilner.

4. Meýletin pensiýa ätiýaçlandyrmasyna pensiýa gatançlary zähmet hakynyň (girdejiniň) iki göteriminden az bolmadyk möçberde bellenenilýär.

21-nji madda. Pensiýa gatançlarynyň beýannamasy

1. Pensiýa gatançlarynyň beýannamasy ätiýaçlandyryýan tarapyndan hasabat döwri üçin Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasyna berilýän, pensiýa gatançlaryny hasaplamak we tölemek üçin hasabatlylygynyň görnüşi bolup durýar.

2. Şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-nji we 2-nji bentlerinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlara, şeýle hem ätiýaçlandyryýanlara-ýuridik şahsy döretmezden, telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslara-hususy telekeçilere olarda işleýän şahslar üçin hasabat döwri bir senenama aýy bolup durýar.

Bu döwür üçin beýannama hasabat aýyndan soňky aýyň 20-sinden gijä galman berilýär.

3. Ätiýaçlandyryýanlara-ýuridik şahsy döretmezden, telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslara-hususy telekeçilere özleri üçin, ätiýaçlandyryýanlar-hünärmenlik hyzmatlaryny etmek boýunça işi amala aşyryýan fiziki şahslar üçin, şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 4-nji we 5-nji bentlerinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar üçin, muňa kärendeçiler degişli däldir, her ýylyň 1-nji ýanwaryndan 30-njy iýunyňa çenli we 1-nji iýulyndan 31-nji dekabryna çenli aralykdaky döwür hasabat döwri bolup durýar.

Bu döwür üçin beýannama hasabat döwrüniň soňundaky ikinji aýyň 15-inden gijä galman berilýär.

4. Şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 4-nji bendinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar – kärendeçiler üçin hasabat döwri ýylda bir gezekden az bolmazlyk bilen oba hojalyk önümleriniň öndürilýän möwsümine laýyklykdaky döwür bolup durýar.

Bu döwür üçin beýannama hasabat döwrüniň soňundaky ikinji aýyň 15-inden gijä galman berilýär.

5. Pensiýa gatanjynyň beýannamasynyň görnüşi we ony doldurmagyň tertibi Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi tarapyndan Türkmenistanyň Maliýe ministrligi bilen ylalaşmak arkaly tassyklanylýar.

22-nji madda. Pensiýa gatançlarynyň hasaplanylmagy

Pensiýa gatançlarynyň möçberleri ätiýaçlandyryýan tarapyndan şu Kanunyň 20-nji we 21-nji maddalarynda bellenen degişlilikde pensiýa gatançlarynyň binýadyndan we möçberlerinden ugur alnyp özbaşdak hasaplanylýar.

23-nji madda. Pensiýa gatançlaryny tölemek

1. Şu Kanunyň 6-njy maddasynda görkezilen ätiýaçlandyryýanlar pensiýa gatançlaryny töleýjiler bolup durýarlar.

2. Şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-nji we 2-nji bentlerinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar, şeýle hem ätiýaçlandyryýanlar-ýuridik şahsy döretmezden, telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslar – hususy telekeçiler olarda işleýän şahslar üçin, ätiýaçlandyrylan şahslaryň sanawy we olaryň pensiýa gatançlarynyň möçberleri baradaky maglumaty Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasyna bermek bilen, şol bir wagtda ätiýaçlandyrylan şahslar üçin pensiýa gatançlarynyň umumy möçberini töleýärler.

3. Şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-nji we 2-nji bentlerinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar, şeýle hem ätiýaçlandyryýanlar-ýuridik şahsy döretmezden, telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslar-hususy telekeçiler, olarda işleýän şahslar üçin pensiýa gatançlaryny her aýda zähmet haklaryny tölemek üçin bankdan nagt pul serişdelerini alan gününden ýa-da zähmet haklaryny raýatlaryň bankdaky hasabyna geçiren gününden gijä galman geçirmäge borçludýrlar.

4. Ätiýaçlandyryýanlar-ýuridik şahsy döretmezden, telekeçilik işini amala aşyryýan fiziki şahslar-hususy telekeçiler özlery üçin, ätiýaçlandyryýanlar-hünärmenlik hyzmatlaryny etmek boýunça işi amala aşyryýan fiziki şahslar, şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 4-nji we 5-nji bentlerinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar pensiýa gatançlaryny Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasyna beýannamany bermek bilen bir wagtyň özünde töleýärler.

5. Ätiýaçlandyryýanlar pensiýa gatançlaryny banklaryň üsti bilen milli pulda töleýärler:

1) şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-3-nji bentlerinde görkezilenler (Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ygtyýarlyk berlen döwlet edarasy muňa degişli däldir) - özleryniň hasabyna;

2) Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan ygtyýarlyk berlen döwlet edarasy – şu Kanunyň 6-njy maddasynyň **dördünji** böleginde görkezilen şahslar üçin - Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna;

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

3) şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 4-nji bendinde görkezilenler - öz serişdeleriniň hasabyna. Şunda kärendeçiler pensiýa gatançlaryny degişli daýhan birleşikleriniň üsti bilen töleýärler;

4) şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 5-nji bendinde görkezilenler - öz girdejileriniň hasabyna.

6. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy şu Kanunyň 6-njy maddasynyň üçünji böleginde görkezilen şahslar üçin ätiýaçlandyryma halaty ýüze çykan mahalynda ätiýaçlandyrylan şahslaryň atly hasabyna Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi tarapyndan kesgitlenen tertipde pensiýa gatançlary barada ýazgy edýär. *(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)*

24-nji madda. Ýuridik şahs ýatyrylan mahalynda pensiýa gatançlarynyň

tölenilmegi

1. Ýatyrylýan ýuridik şahsyň-ätiýaçlandyryýanyň pensiýa gatançlaryny tölemek borjy onuň pul serişdeleriniň, şol sanda oňa degişli emlägi ýerlemekden alnan serişdeleriň hasabyna ýatyryjy topar tarapyndan ýerine ýetirilýär.

2. Eger ýatyrylýan ýuridik şahsyň, şol sanda emlägini ýerlemekden soň hem pul serişdeleri pensiýa gatançlaryny tölemek üçin ýeterlik bolmasa, eger Türkmenistanyň kanunçylygyna ýa-da esaslandyryjy resminamalara laýyklykda olar onuň borçnamalary boýunça jogapkärçilik çekýän bolsalar, galan bergi şol ýuridik şahsyň esaslandyryjylary (gatnaşyjylary) tarapyndan üzülmelidir.

3. Esaslandyryjylar (gatnaşyjylar) tarapyndan ýatyrylýan ýuridik şahs babatynda borçnamalary ýerine ýetirilenden soň galýan bergi üzüljegine umyt bolmadyk bergi diýlip ykrar edilýär.

4. Ýatyrylýan ýuridik şahsyň pensiýa gatançlaryny tölemek boýunça borjy ýatyrmak işi başlanandan soň iki aýdan gijä galman ýerine ýetirilýär. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy ýeterlik esaslar bolanda, görkezilen möhleti bir aýdan köp bolmadyk möhlete uzaltmaga haklydyr.

5. Şu madda maliýe jerimeleri we puşmana tölegleri babatynda hem ulanylýar.

25-nji madda. Ýuridik şahs üýtgedilip guralan mahalynda pensiýa gatançlarynyň tölenilmegi

1. Üýtgedilip guralmaga degişli ýuridik şahsdan-ätiýaçlandyryýandan işgärleriň pensiýa ätiýaçlandyrmasy alynmaga degişli pensiýa gatançlaryny tölemek onuň hukuk oruntutarynyň üstüne ýüklenilýär.

2. Ýuridik şahsyň guramaçylyk-hukuk görnüşi üýtgän mahalynda şeýle üýtgedip guramak geçirilende döreýän ýuridik şahs onuň pensiýa gatançlaryny tölemek boýunça hukuk oruntutary diýlip ykrar edilýär.

3. Birnäçe ýuridik şahslar goşulanda olaryň pensiýa gatançlaryny tölemek boýunça hukuk oruntutary diýlip şeýle goşulma geçirilende döreýän ýuridik şahs ykrar edilýär.

4. Ýuridik şahsyň biri beýleki bir ýuridik şahsa goşulan halatynda olaryň pensiýa gatançlaryny tölemek boýunça hukuk oruntutary diýlip olaryň birikdirilen ýuridik şahsy ykrar edilýär.

5. Ýuridik şahs bölünende pensiýa gatançlaryny tölemek boýunça onuň hukuk oruntutarlary diýlip şeýle bölünme geçirilende döreýän ýuridik şahslar ykrar edilýär.

6. Şu madda maliýe jerimeleri we puşmana tölegleri babatynda hem ulanylýar.

26-njy madda. Fiziki şahs-iş beriji aradan çykan halatynda pensiýa gatançlary boýunça bergileriň tölenilmegi

1. Fiziki şahs-iş beriji aradan çykan halatynda onda işleýän fiziki şahslar üçin pensiýa gatançlary boýunça bergi mirasdüşerine (mirasdüşerlerine) ýüklenilýär we ol emläk alnan gününden başlap alty aýyň dowamynda tölenilmelidir.

2. Eger-de aradan çykan fiziki şahsyň-iş berijiniň birnäçe mirasdüşeri bar bolsa,

onda olar miras galdyranyň pensiýa gatançlary boýunça bergisini özleriniň miras paýynyň proporsional möçberinde töleýärler.

3. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy pensiýa gatançlary boýunça bergisi bolan fiziki şahsyň-iş berijiniň aradan çykandygy barada habary alanda, baş senenama gününüň dowamynda miras işi açylan ýerindäki **notarial** edarasyna aradan çykanyň mirasdüşerine (mirasdüşerlerine) bergini üzmek boýunça talapnama bildirilýändigini barada habar bermäge borçludyr.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

4. Miras işi açylan ýerindäki **notarial** edarasy, mirasdüşere (mirasdüşerlere), miras galdyryjynyň pensiýa gatançlary boýunça bergisiniň bardygy we mirasdüşeriň (mirasdüşerleriň) ony tölemek boýunça borjy barada habar bermäge borçludyr.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

5. Mirasdüşer (mirasdüşerler) bolmadyk ýagdaýynda, ýa-da mirasdüşer (mirasdüşerler) aradan çykan fiziki şahsyň-iş berijiniň mirasyny kabul etmegi ret edende, onuň pensiýa gatançlary boýunça bergisiniň üzülmegi Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda tutulyp galynmagy mümkin bolan oňa degişli emlägiň hasabyna amala aşyrylýar.

Şunda emlägi ýerlemekden alnan girdeji Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan algydarlaryň talaplaryny kanagatlandyrmagyň nobatlylygyna laýyklykda, pensiýa gatançlary boýunça berginiň üzülmegine ýetmedik ýagdaýynda, berginiň görkezilen emlägiň bahasyndan artyk bölegi üzüljegine umyt bolmadyk bergi diýlip ykrar edilýär.

6. Aradan çykan fiziki şahsyň-iş berijiniň jerimeler we puşmana tölegler boýunça bergisi üzüljegine umyt bolmadyk bergi diýlip ykrar edilýär.

27-nji madda. Nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby bolmadyk fiziki şahsyň ýerine pensiýa gatançlaryny tölemek

1. Kazyýet tarapyndan nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby ýok diýlip ykrar edilen fiziki şahsyň ýerine pensiýa gatançlaryny, şeýle hem fiziki şahsyň şeýle diýlip ykrar edilen gününe maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini tölemek borjy, nam-nyşansyz ýok bolan ýa-da kämillik ukyby bolmadyk şahsyň emlägine ygtyýarlyk etmäge ygtyýarlyk berlen şahs tarapyndan şol emlägiň hasabyna ýerine ýetirilýär.

Pensiýa gatanjynyň tölenmedik pul möçberi, şeýle hem görkezilen maliýe jerimleri we puşmana tölegleri, nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby ýok diýlip ykrar edilen şahsyň emlägine ygtyýarlyk etmäge ygtyýarlyk berlen şahsyň bellenen gününden başlap üç aýdan gijä galman tölenilmelidir.

Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy fiziki şahsyň nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby ýok diýlip ykrar edilendigi baradaky habary alan gününden başlap baş gün möhletde şol fiziki şahsyň emlägine ygtyýarlyk etmäge ygtyýarlyk berlen şahsa, şeýle şahsyň pensiýa gatançlary boýunça bergileriniň, maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň tölenilmedik möçberleriniň bardygy hakynda habar bermäge borçludyr.

2. Nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby ýok diýlip ykrar edilen fiziki

şahsyň pensiýa gatançlary boýunça bergilerini, maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini üzmäge şol fiziki şahsyň emlägi ýeterlik bolmadyk halatynda, onuň pensiýa gatançlary boýunça borçlarynyň, tölenilmeli maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň görkezilen emlägiň bahasyndan artyk bölegi üzüljegine umyt bolmadyk bergi diýlip ykrar edilýär.

3. Kazyýet Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ýazmaça ýüz tutmasy esasynda fiziki şahsy nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby ýok diýip ykrar etmek hakynda kabul eden çözüdi boýunça oňa habar berýär.

28-nji madda. Üzüljegine umyt bolmadyk diýlip ykrar edilen pensiýa gatançlary boýunça berginiň öweziniň dolunmagy

1. Şu Kanuna laýyklykda ätiýaçlandyrylan şahslar üçin ätiýaçlandyryanyň pensiýa gatançlary boýunça üzüljegine umyt bolmadyk diýlip ykrar edilen bergisiniň öwezini dolmak Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň serişdeleriniň hasabyna onuň Müdiriýetiniň çözüdi esasynda amala aşyrylýar.

2. Şu Kanunyň 24-nji, 26-njy, 27-nji maddalaryna laýyklykda ätiýaçlandyryanyň maliýe jerimleri we puşmana tölegleri boýunça üzüljegine umyt bolmadyk diýlip ykrar edilen bergisi Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň Müdiriýetiniň çözüdi boýunça hasapdan öçürilmäge degişlidir.

3. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy tarapyndan nam-nyşansyz giden ýa-da kämillik ukyby bolmadyk fiziki şahsyň pensiýa gatançlary boýunça üzülen bergisi, fiziki şahsyň şeýle ykrar edilendigini ýatyrmak barada bellenen tertipde çözüdi kabul edilende, şeýle çözüdi kabul edilen gününden başlap dikeldilýär.

6-njy bap. PENSIÝA GATANÇLARYNY TÖLEMEK BORJUNYŇ ÝERINE ÝETIRILMEGINI ÜPJÜN ETMEK BOÝUNÇA ÇÄRELER

29-njy madda. Pensiýa gatançlaryny tölemek borjunyň ýerine ýetirilmegini üpjün etmek

1. Pensiýa gatançlaryny tölemek borjunyň ýerine ýetirilmegi şu aşakdaky çäreler bilen üpjün edilýär:

- 1) bankda akseptsiz töleg talapnamasynyň goýulmagy;
- 2) bankdaky hasaplar boýunça amallaryň togtadylmagy;
- 3) soňundan emlägiň hasabyna töletdirmek üçin, şeýle emläge ygtyýarlyk etmek hukugynyň gadagan edilmegi;
- 4) puşmana töleginiň salynmagy.

2. Görkezilen çäreler (puşmana töleglerinden başgasy) salnan maliýe jerimelerini we hasaplanyp ýazylan puşmana töleglerini tölemegi üpjün etmekde ulanylyp bilner.

30-njy madda. Bankda akseptsiz töleg talapnamasyny goýmak

Eger ätiýaçlandyryan tölenilmäge degişli pensiýa gatançlaryny bellenen

möhletde tölemeýän bolsa, bankda akseptsiz töleg talapnamasynyň goýulmagy arkaly pensiýa gatançlarynyň tutulyp alynmagy Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy tarapyndan amala aşyrylýar.

Töleg talapnamasy pensiýa gatançlaryny tölemek borjuna ýerine ýetirmegiň bellenilen möhleti tamamlanandan soň, ätiýaçlandyryjanyň hasaplarynyň açylan bankynda goýulýar.

31-nji madda. Bankdaky hasaplar boýunça amallaryň togtadylmagy

1. Bankdaky hasaplar boýunça amallary togtatmak ätiýaçlandyryjanyň onuň bankdaky hasaplarynda duran ýa-da şol hasaplara gelip gowuşýan pul serişdelerinden peýdalanmak hukugyny, şeýle hem ol ýa-da beýleki bankda täze hasap açmak hukugyny çäklendirýän çäre bolup durýar.

Görkezilen çäklendirme şulara degişli däldir:

1) Türkmenistanyň Döwlet býujetine tölenilmäge degişli salgytlaryň, maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň tölenilmegine;

2) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasyna tölenilmäge degişli pensiýa ätiýaçlandyrmasynda pensiýa gatançlarynyň, maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň tölenilmegine;

3) şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen borçlaryň ýerine ýetirilmegine.

2. Ätiýaçlandyryjanyň bankdaky hasabynda özüniň ähli borçnamalaryny ýerine ýetirmäge pul serişdeleri ýeterlik bolmadyk ýagdaýynda pensiýa ätiýaçlandyrmasynda pensiýa gatançlarynyň, maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň Türkmenistanyň Pensiýa gaznasyna tölenilmegi, onuň şu aşakdaky borçnamalaryndan başga hemme borçnamalardan öň ýerine ýetirilýär:

1) ömrüne we saglygyna ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagyndan, alimentiň tölenilmeginden;

2) zähmet borçlaryny ýerine ýetirmek bilen baglanyşykly zähmet şertnamasy boýunça we raýat-hukuk häsiýetli beýleki şertnamalar boýunça işleýän şahslara işden çykylanda berilýän kömek pulunyň we zähmet hakynyň tölenilmeginden;

3) döwlet kömek pullarynyň tölenilmeginden.

3. Bankdaky hasaplar boýunça amallary togtatmak baradaky çözügüt Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ýolbaşçysy (onuň orunbasary) tarapyndan şu halatlarda kabul edilýär:

1) ätiýaçlandyryjanyň tarapyndan pensiýa gatançlarynyň beýannamasy onuň berilmeginiň bellenilen möhleti tamamlanandan soň on senenama gününüň dowamynda berilmese, şeýle hem ony bermekden boýun gaçyrylanda;

2) ätiýaçlandyryjanyň tarapyndan Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň işgärlerine resminamalar esasynda barlag geçirmeklerine garşylyk görkezilende, şol sanda resminamalaýyn barlag geçirmek üçin zerur bolan resminamalar berilmese;

3) ätiýaçlandyryjanyň Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynda pensiýa gatançlaryny töleýji hökmünde hasaba durmasa. *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

Bankdaky hasaplar boýunça amallary togtatmak baradaky çözügüt

ätiýaçlandyryýana kabul edilen çözügüt barada habar berilmegi bilen bir wagtda iberilýär.

4. Ätiýaçlandyryýanyň bankdaky hasaplary boýunça amallaryny togtatmak bank tarapyndan Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň çözügüdini alan pursatyndan gürrüňsiz ýerine ýetirilmäge degişlidir we bu çözügüt ýatyrylýança ýa-da çözügütdä bildirilen talaplar doly möçberde ýerine ýetirilýänçä hereket edýär.

32-nji madda. Ätiýaçlandyryýanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan etmek

1. Ätiýaçlandyryýanyň emläginiň hasabyna pensiýa gatançlaryny töletdirmek üçin Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy, şol wagtda emlägiň kimde saklanylýandygyna garamazdan, ätiýaçlandyryýanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan etmäge haklydyr.

2. Ätiýaçlandyryýanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan etmek Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň karary bilen resmileşdirilýär.

Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ätiýaçlandyryýanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan etmek baradaky karary pensiýa gatançlaryny tölemek üçin bellenilen günden başlap bir aýyň dowamynda çykarylýar we ol aşakdakylary öz içine almalydyr:

1) Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň karar çykaran ýerli edarasynyň ady we onuň wezipeli adamynyň ady, atasynyň ady, familiýasy;

2) kararyň kabul edilen senesi we belgisi;

3) emlägiň hasabyna pensiýa gatançlaryny töletmek çäresi görülen ätiýaçlandyryýanyň ady (ady, atasynyň ady, familiýasy) we salgysy;

4) şu Kanunyň 30-njy maddasynda bellenilen tertipde töletdirilen pul möçberini hasaba almak bilen, ätiýaçlandyryýanyň emläginiň hasabyna tölemäge degişli pensiýa gatançlarynyň, maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň möçberi;

5) emlägiň sanaw ýazgysyny geçirmek hakynda çözügüt;

6) kararyň güýje girýän senesi.

Karara Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ýolbaşçysy (onuň orunbasary) tarapyndan gol çekilýär we möhür bilen tassyklanylýar.

3. Emläge ygtyýarlyk etmäge hukugyň gadagan edilmegi zygydirlilikde şu aşakdakylara geçirilýär:

a) nagt pul serişdelerine;

b) önümçilik däl maksatly emläge;

ç) taýýar önümlere (harytlara), şeýle hem önümçilikde peýdalanylmaýan we (ýa-da) gös-göni önümçilikde ulanmak üçin niýetlenilmedik başga maddy gymmatlyklara;

d) gös-göni önümçilikde peýdalanmak üçin niýetlenen çig mala we materiallara, şeýle hem enjamlara, jaýlara, desgalara we beýleki esasy serişdelere;

e) emläge eýelik etmek hukugynyň başga şahslara geçmezlik şerti bilen, olara eýelik etmek, ulanmak ýa-da ygtyýarlyk etmek üçin berlen emläge;

ä) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda töletdirmek çäresini ulanyp bolmaýan emläkden başga emläge.

Ylalaşyk boýunça lizinge berlen emläge, şol ylalaşygyň möhleti tamamlanýança

ygtyýarlyk etmek gadagan edilmeyär.

4. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy tarapyndan kazyýete hak isleýiş arzasy berilýänçä ätiýaçlandyryan tarapyndan pensiýa gatançlary boýunça borçlar ýerine ýetirilende ätiýaçlandyryanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan edýän karar Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň şeýle karary kabul eden ýerli edarasynyň wezipeli adamy tarapyndan ýatyrylýar.

5. Emlägiň sanaw ýazgysyny geçirmek, şeýle ýazgynyň geçirilendigi baradaky ykrarnamany düzmek, sanaw ýazgysy geçirilen emlägi saklamak we ony ýerlemek Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

33-nji madda. Emlägiň hasabyna pensiýa gatançlaryny töletdirmek barada kazyýete hak isleýiş arzasyň bermek

1. Ätiýaçlandyryanyň emläginiň hasabyna pensiýa gatançlaryny töletdirip almak barada hak isleýiş arzasy Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde kazyýete berilýär.

2. Ätiýaçlandyryanyň emläginiň hasabyna pensiýa gatançlaryny töletdirip almak baradaky hak isleýiş arzasy ätiýaçlandyryanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan edýän karar kabul edilenden soň alty aýyň dowamynda kazyýete berlip bilner.

3. Ätiýaçlandyryanyň emläginiň hasabyna pensiýa gatançlaryny töletdirip almak baradaky hak isleýiş arzasyň ýanyna Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ätiýaçlandyryanyň emläge ygtyýarlyk etmek hukugyny gadagan edýän karary, töletdirilýän emlägiň sanaw ýazgysynyň geçirilendigi barada ykrarnama we hak isleýiş arzasyna seretmek üçin talap edilýän beýleki resminamalar goşulýar.

34-nji madda. Puşmana tölegleri

1. Ätiýaçlandyryan tarapyndan pensiýa gatançlaryny tölemegiň bellenilen möhleti bozulan ýagdaýynda, oňa puşmana tölegi salynýar.

Ätiýaçlandyryanyň pensiýa gatançlaryny tölemek borjy, bankyň günäsi bilen öz wagtynda ýerine ýetirilmedik ýagdaýynda puşmana tölegi banka salynýar.

2. Şu aşakdaky ýagdaýlarda pensiýa gatançlary öz wagtynda tölenilmedik halatynda puşmana tölegler salynmaýar:

1) pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça hukuk gatnaşyklaryna gatnaşýan ygtyýarlyk berlen döwlet edarasy tarapyndan pensiýa gatançlarynyň möçberi ýalňyş hasaplanylanda;

2) pensiýa ätiýaçlandyrmasyňa çykdajylar Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň hasabyna maliýeleşdirilende;

3) fiziki şahslar pensiýa ätiýaçlandyrmasyňa pensiýa ätiýaçlandyрма şertnamasy esasynda gatnaşanlarynda;

4) kärendeçiler tarapyndan özleri üçin pensiýa gatançlary tölenilende.

3. Tölenilen gününü hem goşmak bilen, pensiýa gatançlarynyň töleg möhletleriniň gijikdirilip geçirilen her bir senenama günü üçin puşmana tölegi olaryň bellenilen möhletde tölenilmedik böleginiň 0,03 göterimi möçberinde salynýar.

Pensiýa gatançlary nagt däl görnüşde tölenilende ätiýaçlandyryanyň töleg tabşyrygynyň ýa-da Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň töleg talapnamasynyň ýerine ýetirilmegi üçin banklara bellenilen möhlet tölegiň gijikdirilen möhletine goşulmaýar.

4. Goşmaça hasaplanylýan pensiýa gatançlarynyň wagtynda tölenilmändigi üçin puşmana tölegleri şu Kanunda bellenilen möhletlerden başlap, pensiýa gatançlarynyň tölenilmedik ähli döwrüne hasaplanylýar.

5. Ätiýaçlandyryýan tarapyndan goşmaçalar we üýtgetmeler girizilen pensiýa gatançlary boýunça beýannama tabşyrylanda ýa-da öň tabşyrylmadyk beýannama tabşyrylanda hasaplanylýan ýazylan puşmana tölegler gaýtadan hasaplanylýar.

6. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy geljek aýyň 5-ne çenli, ätiýaçlandyryýany geçen aý üçin hasaplanylýan puşmana tölegleriniň möçberleri barada her aýda habarly edýär.

Puşmana tölegleri ätiýaçlandyryýan tarapyndan oňa habarnama berlen pursatyndan on senenama gününüň dowamynda tölenilýär.

Puşmana tölegleri pensiýa gatançlary tölenenilenden soň geçirilýär.

7. Pensiýa gatançlarynyň hasaplanylýan möçberiniň takyklanylmagy öň hasaplanylýp ýazylan puşmana tölegleriniň möçberiniň üýtgemegine getirýär.

7-nji bap. PENSIÝA ÄTIÝAÇLANDYRYŞ SERIŞDELERI. PENSIÝA GATANÇLARYNY HASABA ALMAK

35-nji madda. Pensiýa ätiýaçlandyryş serişdeleri

1. Hökmany pensiýa ätiýaçlandyrmasy we hökmany hünär pensiýa ätiýaçlandyrmasy pensiýa gatançlary Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetine tölenilýär we döwletiň serişdeleri bolup durýar.

2. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetiniň serişdeleriniň maksatlaýyn wezipesi bardyr we ätiýaçlandyryş halaty ýüze çykan mahalynda ätiýaçlandyrylan şahslaryň pensiýa üpjünçiligine, Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ätiýaçlyklarynyň emele getirilmegine, Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ilaty durmuş taýdan goramak bilen baglanyşykly beýleki maksatlara we pensiýa ulgamyny dolandyrmak boýunça çykdajylaryň maliýeleşdirilmegine gönükdirilýär.

(2018-nji ýylyň 1-nji dekabrynda kabul edilen Türkmenistanyň kanuny 2019-njy ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi.)

3. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ätiýaçlyk serişdeleri pensiýa ulgamynyň maliýe durnuklylygyny üpjün etmek üçin ulanylýar.

4. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetiniň serişdeleri Türkmenistanyň ygtyýarly bankynda açylan hasaplarda saklanylýar.

36-njy madda. Pensiýa gatançlarynyň hasaby

1. Şertli-toplaýyş pensiýa usuly we topplaýyş pensiýa usuly boýunça pensiýa gatançlarynyň hasaby ätiýaçlandyrylan şahslaryň atly pensiýa hasaplarynda ýöredilýär (şahslaşdyrylan hasaba alyş).

2. Ätiýaçlandyrylan şahslaryň pensiýa gatançlarynyň we pensiýa maýasynyň şahsylaşdyrylan hasaba alşy Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy tarapyndan Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministriliginiň tassyklaýan tertibinde ýöredilýär.

3. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy onuň ýerli edaralarynyň maglumatlary esasynda ätiýaçlandyrylan şahslaryň pensiýa gatançlary we pensiýa maýasy barada maglumatlaryň Türkmenistan boýunça umumy elektron binýadyny döredýär.

37-nji madda. Pensiýa ätiýaçlandyrmasyň kitapçasy

1. Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça ätiýaçlandyrylan şahslara Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edaralary tarapyndan pensiýa ätiýaçlandyrmasyň kitapçasy muzdsyz berilýär. Pensiýa ätiýaçlandyrmasyň kitapçasynyň görnüşi Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň Müdirýeti tarapyndan tassyklanylýar.

2. Ätiýaçlandyrylan şahsyň ýüztutmasy esasynda, Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasy onuň pensiýa ätiýaçlandyrmasyň kitapçasynda şertli-toplaýyş pensiýa usuly boýunça we toplawyş pensiýa usuly boýunça pensiýa maýasynyň möçberi barada ýazgy geçirýär, şeýle hem talap edilen döwür üçin onuň atly pensiýa hasabyndan göçürmäni berýär.

3. Ätiýaçlandyrylan şahs ätiýaçlandyryýandan we ätiýaçlandyryjydan, ätiýaçlandyryýan tarapyndan tölenilen we ätiýaçlandyryjy tarapyndan onuň atly pensiýa hasabyna ýazylan pensiýa gatançlarynyň möçberi barada maglumatlary deňeşdirmegi talap etmäge haklydyr.

8-nji bab. MALIÝE JERIMELERI

38-nji madda. Şu babyň ulanylýan çygry

Şu babyň düzgünleri şu Kanunyň 6-njy maddasynyň birinji böleginiň 1-3-nji bentlerinde görkezilen ätiýaçlandyryýanlar we banklar babatda ulanylýar.

39-njy madda. Maliýe jerimeleriniň ulanylmagy

1. Şu Kanunda bellenilen jogapkärçilik göz önünde tutulýan, pensiýa ätiýaçlandyrmasyň subýektiniň hukuga garşy, günäli hereketi pensiýa ätiýaçlandyrmasy çygrynda hukuk bozulmasy bolup durýar.

2. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy çygrynda hukuk bozulmasy Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy we onuň ýerli edaralary tarapyndan şu Kanunyň 40-43-nji maddalarynda bellenilen maliýe jerimeleriniň salynmagyna getirýär.

3. Salnan maliýe jerimleri Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetine karar gowşurylan pursatyndan başlap baş iş gününüň dowamynda tölenilýär.

Salnan maliýe jerimleri pensiýa gatançlary geçirilenden soň tölenilýär.

4. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça hukuk gatnaşyklaryndaky ygtýarly edaralar tarapyndan, olaryň ygtyýarlyklarynyň çäklerinde bikanun hereketleriniň

(hereketsizlikleriň), ýazmaça görkezmeleriniň, çözümleriniň we düşündirişleriniň netijesinde ýol berlen hukuk bozulmalary maliýe jerimeleriniň salynmagyna getirmeýär.

5. Pensiýa ätiýaçlandyrmasy boýunça hukuk gatnaşyklaryna gatnaşýan ygtyýarlyk berlen edara tarapyndan pensiýa gatançlarynyň möçberi ýalňyş hasaplanmagynyň netijesinde ätiýaçlandyrylan tarapyndan pensiýa gatançlary tölenmedik halatynda maliýe jerimleri ulanylmaýar.

6. Maliýe jerimleri býujet edaralaryna, şeýle hem kärendeçiler üçin pensiýa gatançlary hasaplanylýan, tölenilýän we beýannama berilýän böleginde daýhan birliklerine ulanylmaýar.

7. Maliýe jerimesi pensiýa ätiýaçlandyrmasy babatda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulandygy üçin Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ýolbaşçysy tarapyndan maliýe jerimelerini ulanmak barada çözüň çykarylan ýylyndan öňki baş ýyldan köp bolmadyk döwür aralygynda goýberilen düzgün bozulmalar üçin salnyp bilner.

8. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň çözüdi bilen maliýe jerimleri salnan pensiýa gatançlarynyň möçberine şikáyat edilen mahalynda, ätiýaçlandyrylan tarapyndan olary tölemek borjy, maliýe jerimeleriniň jedel edilmeyän möçberi babatynda ýerine ýetirilmelidir. Maliýe jerimeleriniň jedelli möçberi Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň degişli edarasynda ýa-da kazyýetde şikáyata seredilýän döwründe tölenilmeýär, emma bu möhlet jerimäniň pensiýa gatançlarynyň möçberine salnan gününden başlap, alty aýdan köp bolmaly dälendir.

9. Pensiýa gatançlarynyň tölenilmäge degişli möçberiniň takyklanylmagy şol möçber babatynda öň salnan maliýe jerimeleriniň üýtgemegine getirýär.

40-njy madda. Pensiýa gatançlarynyň möçberiniň kemeldilendigi üçin maliýe jerimleri

1. Pensiýa gatançlaryny hasaplamak üçin binýadyň azaldylmagy we beýleki bikanun hereketleriň netijesinde tölenilmäge degişli pensiýa gatançlarynyň möçberiniň kemeldilmegi Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň býujetine tölenilmedik kemeldilen pul möçberiniň 40 göterimi möçberinde ätiýaçlandyrylana maliýe jerimesiniň salynmagyna getirýär.

2. Pensiýa gatançlarynyň möçberiniň kemeldilmegi pensiýa gatançlarynyň beýannamasyny bermek üçin bellenen günde amala aşyrylan diýlip hasap edilýär.

3. Şu maddanyň maksatlary üçin ätiýaçlandyrylan tarapyndan pensiýa gatançlarynyň beýannamasyny ony bermek üçin şu Kanunda bellenen möhletden togsan günden geçýän möhletde berilmezligi hem pensiýa gatançlarynyň möçberiniň kemeldilmegi hasap edilýär.

41-nji madda. Ätiýaçlandyrylan tarapyndan emläge ygtyýarlyk etmek hukugynyň gadagan edilmeginiň bozulandygy üçin maliýe jerimleri

Ätiýaçlandyrylan tarapyndan pensiýa gatançlary töletdirilmeli emläge ygtyýarlyk

etmek hukugynyň gadagan edilmeginiň bozulmagy ätiýaçlandyryýana şol emlägiň hakyky bazar bahasynyň 50 göterimi möçberinde maliýe jerimeleriniň salynmagyna getirýär.

42-nji madda. Bankda hasap açylandygy barada habar bermek borjunyň ýerine ýetirilmändigi üçin maliýe jerimleri

Bank tarapyndan şu Kanunyň 6-njy maddasynda görkezilen fiziki we ýuridik (onuň aýrybaşgalanan düzüm birliklerine) şahslara hasap açylandygy barada Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasyna habar bermek borjunyň ýerine ýetirilmezligi, banka şol hasaplara düşen ähli pul serişdeleriniň 10 göterimi möçberinde maliýe jerimeleriniň salynmagyna getirýär.

43-nji madda. Bank tarapyndan Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň ätiýaçlandyryýanyň hasaplary boýunça amallary togtatmak hem-de akseptsiz töleg talapnamasyny goýmak baradaky çözüdiniň ýerine ýetirilmändigi üçin maliýe jerimleri

1. Şu Kanunyň 6-njy maddasynda görkezilen fiziki we ýuridik şahslaryň (olaryň aýrybaşgalanan düzüm birlikleriniň) hasaplary boýunça amallary togtatmak, akseptsiz töleg talapnamasyny goýmak barada Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň çözüdini bozmak bilen, bank tarapyndan olaryň hasaplary boýunça çykdaýy amallarynyň geçirilmegi, şol hasaplardan hasapdan oçürilen ähli pul serişdeleriniň 10 göterimi möçberinde banka maliýe jerimeleriniň salynmagyna getirýär.

2. Şu maddanyň birinji böleginde bellenenler zähmet hakyny tölemek üçin berilýän bank karzlary bilen bagly amallara degişli däl. *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

44-nji madda. Maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini tölemegiň möhletleriniň üýtgedilmegi

1. Maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini tölemegiň bellenen möhletiniň has giç möhlete geçirilmegi olaryň tölenilmeli möhletleriniň üýtgedilmegi diýlip hasap edilýär.

2. Maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini tölemegiň möhletlerini üýtgetmek maliýe jerimeleriniň we puşmana tölegleriniň tölenilmäge degişli möçberleriniň ählisini ýa-da olaryň bir bölegini tölemegiň möhletlerini yza süýşürmek ýa-da tölegleri möhletlere bölüp tölemek görnüşinde, berginiň möçberini degişlilikde birwagtda ýa-da tapgyrlara bölüp tölemek bilen amala aşyrylýar.

Maliýe jerimelerini we puşmana töleglerini tölemegiň möhletini üýtgetmek baradaky çözüň Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy tarapyndan bir ýyla çenli yza süýşürmek ýa-da möhletlere bölüp tölemek görnüşinde kabul edilýär.

9-njy bab. TÜRKMENISTANYŇ PENSIÝA GAZNASYNYŇ ÇÖZGÜTLERINE, ONUŇ WEZİPELI ADAMLARYNYŇ WE IŞGÄRLERINIŇ HEREKETLERINE ŞIKAYAT ETMEK

45-nji madda. Şikayat etmegiň we oňa garamagyň tertibi

1. Ätiyaçlandyrylan, ätiyaçlandyrylan şahs Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň, onuň ýerli edaralarynyň çözgüdine, şeýle hem olaryň wezipeli adamynyň we işgäriniň özi babatynda eden hereketlerine şikayat etmäge haklydyr.

2. Ätiyaçlandyrylan ýa-da ätiyaçlandyrylan şahs tarapyndan Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň çözgüdine we onuň wezipeli adamlarynyň hereketlerine ýokary gurama ýa-da kazyýete şikayat edilýär.

3. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň ýerli edarasynyň işgäriniň hereketlerine şikayat onuň ýolbaşçysyna edilýär.

4. Şikayat boýunça çözgüde onuň alnan gününden başlap bir aýyň dowamynda ýokary gurama täzeden şikayat edilip bilner.

5. Türkmenistanyň Pensiýa gaznasynyň edarasynyň çözgüdine we onuň wezipeli adamlarynyň hereketlerine kazyýete şikayat bildirmek Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

10-njy bab. JEMLEÝJI DÜZGÜNLER

46-njy madda. Hak isleýiş wagt möhleti

Hak isleýiş wagt möhleti pensiýa gatançlarynyň tölenilmeginiň talap edilmegine degişli däldir.

47-nji madda. Şu Kanunyň ýerine ýetirilşine gözegçilik

Şu Kanunyň ýerine ýetirilişine gözegçiligi ygtyýarly döwlet edaralary öz ygtyýarlyklarynyň çäklerinde, şeýle hem Türkmenistanyň Pensiýa gaznasy Türkmenistanyň Zähmet we ilaty durmuş taýdan goramak ministrligi tarapyndan bellenen tertibe laýyklykda amala aşyryrlar. *(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda - 2018-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girdi)*

48-nji madda. Şu Kanunyň bozulandygy üçin jogapkärçilik

Şu Kanunyň bozulmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen jogapkärçilige eltýär.

49-njy madda. Geçiş düzgünleri

Ätiyaçlandyrylan şahslaryň 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryna çenli iş (gulluk) döwri şertli-toplaýyş pensiýa usuly boýunça ätiyaçlandyrylan döwür hasap edilýär.

50-nji madda. Şu Kanunyň güýje girmegi

Şu Kanun 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girýär.

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Aşgabat şäheri.
2012-nji ýylyň 31-nji marty.
№ 287-IV.